

UDK 373.61.9:371-3

**SHAXS KAMOLOTGA ERISHISHIDA TALABALARNING TEXNIK
TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH BOSQICHLARI VA SHAKLLARI***Gulmatova Hurriyat Sadikovna**Buxoro davlat texnika universiteti mustaqil tadqiqotchisi**hurriyatgulmatova1988@gmail.com*

Annotatsiya. Mazkur maqolada shaxs kamolotiga erishish jarayonida talabalarning texnik tafakkurini rivojlantirishning bosqichlari va shakllari ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil etiladi. Texnik tafakkurning mazmuni, tarkibiy komponentlari va rivojlanish dinamikasi kompetensiyaviy yondashuv asosida yoritiladi. Tadqiqotda texnik tafakkurni shakllantirishning motivatsion, kognitiv, operatsion-amaliy va reflektiv bosqichlari aniqlanib, ularni amalga oshirishda qo'llaniladigan samarali pedagogik shakllar va metodlar asoslab beriladi. Shuningdek, muammoli ta'lim, loyiha faoliyati, modellashtirish va amaliy mashg'ulotlar orqali texnik tafakkurni rivojlantirishning pedagogik samaradorligi ochib beriladi.

Kalit so'zlar: texnik tafakkur, shaxs kamoloti, rivojlanish bosqichlari, pedagogik shakllar, kompetensiyaviy yondashuv, muammoli ta'lim, loyiha faoliyati, modellashtirish.

Shaxs kamolotga erishishini ta'minlash muammosi insoniyatning azaliy ezgu niyati bo'lib, ijtimoiy - tarixiy taraqqiyot davrining barcha bosqichlarida o'zining birlamchiligi, o'ta dolzarbligi bilan alohida ijtimoiy, ma'naviy, iqtisodiy, siyosiy, huquqiy ahamiyat kasb etib kelgan. Xuddi shu boisdan inson shaxsi, uning kamoloti, unga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar, faoliyat, tajriba, bilim, ko'nikma, malakalar, ijtimoiy munosabatlarning roli masalalarini hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy talablar va ehtiyojlarni hisobga olgan holda ilmiy asosda o'rganish shaxs kamolotini ta'minlash mexanizmlarini aniqlash va samarali shakl, usul, vositalarni ishlab chiqish uchun zarur hisoblanadi.

Shunday qilib, o'quv jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini tadbiiq qilish an'anaviy ta'lim tizimidagi mezonlardan sezilarli darajada o'zgartirib raqobatdosh mutaxassislar yaratishga keng imkon yaratadi. Zamonaviy axborot texnologiyalari ta'limda yuqori sifatga erishish uchun qulay obyekt hisoblanib talabani keng fikrlash va ijodiy imkoniyatini oshirishga, amaliyotda hech ikkilanmay qo'llay olishga tayyorlashga yordam beradi.

(12th international scientific and practical conference)

Boshqacha aytganda, u o'quv jarayonini nazorat qiladi. Shu bilan birga, “XXI asr – intellektual asr”, ya’ni intellektual mehnat rivojini ta’minlovchi aql va bilim amalga oshirilayotgan va iste’moda foydalaniladigan axborot jamiyatining faol ishtirokchilarini tarbiyalash eng muhim masalalardan biridir. Bu muammoni hal etishda jamiyat taraqqiyotining harakatlantiruvchi kuchi, axborotni egallash va undan rejali maqsadlarda samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Shaxs kamolotining asosini u yashayotgan ijtimoiy muhit va tarbiya belgilaydi. Shaxsning shakllanishi va rivojlanishi murakkab jarayondir.

Insonning barcha ma’naviy fazilatlarini uning atrof-muhit bilan aloqasi natijasida, mehnat kabi hayotiy faoliyati natijasida ega bo'ladi. Insonga tabiatan hech qanday ijtimoiy yoki noijtimoiy harakat dasturi berilmagan. Har bir shaxsning shaxsiy fazilatlarini shakllantirish jarayoni noldan, amalda boshlanadi. Binobarin, maqsadli ta’lim sharoitlari shaxs shakllanishining umumiy qonuniyatlarini bekor qilmaydi. Atrof-muhit inson rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Erkin va mustaqil, ochiq, ijodiy, intellektual salohiyatga ega, fidoyi shaxsni shakllantirish milliy mafkuramiz ta’limda fan va texnikaning eng so‘nggi yutuqlaridan keng foydalanishni taqozo etadi, bu esa jahon andozalariga to‘liq javob beradigan raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga erishish imkonini beradi. Shu bilan birga, eng ko'plaridan biri “XXI asr – intellektual asr” faol ishtirokchilarini tarbiyalash muhim masalalar, ya’ni. Intellektual mehnat rivojlanishini ta'minlovchi intellekt va bilimlar amalga oshiriladigan axborot jamiyati va iste'molda ishlatiladi. Bu muammoni hal qilishda jamiyat taraqqiyotining harakatlantiruvchi kuchi bo‘lish, axborotni ishlab chiqish va undan rejalashtirilgan maqsadlarda samarali foydalanish.

Shu boisdan ham, bugun yurtimizga o‘z faoliyati natijasini oldindan aniq baholay oladigan, yuzaga keladigan muammoli vaziyatlarga oqilona yechim topa oladigan, jonli muloqot, uyg‘oq fikr orqali Vatanga, uning ravnaqiga ongli ta’sir o‘tkaza oladigan intellektual jihatdan yuksak salohiyatli yoshlar kerak.

Bu borada o’sib kelayotgan yosh avlodni ruhiy, jismoniy, intellektual - ma’naviy jihatdan tarbiyalashning maqsadlari jamiyat a’zolarining komilligini ta’minlash sohalarida erishilgan yutuqlar va muvafaqiyatlarga bevosita bog‘liq.

Biz, ta’lim jihatdan yaxshi bilamizki, o’smirlik davrida o’qish faoliyati bilan birga mehnat faoliyati ham yetakchi faoliyati hisoblanadi. Shu bilan birga muloqot ham munosabatlarga kirishish jarayonida muhim omillardan biri bo’lib, o’smirlik davrida muloqotga kirishning asosiy sababi - do’stlik, o’rtoqlik elementlarini aniqlash va qoidalarini egallashdan iborat. Shu boisdan ham o’smir o’quvchilar bilan ishlash jarayonida yaxshi do’st va hamkor bo’la olsakina ularda muayyan ko’nikma, malakalarni shakllantira olishimiz mumkin.

Ko'pgina ta'lim texnologiyalari, simulyatsiya va animatsiyalarning vizual tabiati chuqur kontseptual tushunishga yordam beradi, chunki ular talabalar uchun murakkab yoki notanish bo'lgan tushunchalar va g'oyalarning kognitiv tasvirlarini yaratishga yordam beradi.

Bugungi kunda o'quv jarayoniga, jumladan, chet tillarida axborot texnologiyalarini joriy etish masalalari juda dolzarb. Ta'lim muassasalarini kompyuterlashtirish boshlandi. Ular orasida murakkab boshqaruv texnologiyasidan foydalanish, rivojlanish strategiyasini aniqlash va mashinaga asoslangan axborot tashuvchilar uchun o'quv mahsulotlarini ishlab chiqish qobiliyati va ko'nikmalarini nomlash mumkin. Muammolarni hal etishga ijodiy yondashish, talabalarni tayyorlash va qayta tayyorlash jarayonida strategik tafakkurni rivojlantirish hozirgi kunda ta'limda qo'llanilayotgan avtomatlashtirilgan tizimlarning keng imkoniyatlari, yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish bilan tobora chambarchas bog'liq. Umuman, axborot texnologiyalari tubdan ta'lim muassasalarining intellektual salohiyatini o'zgartirish. Bu globalni faollashtirish va undan samarali foydalanish imkonini beruvchi axborot texnologiyalari, milliy va mintaqaviy ma'lumotlar jamiyat resurslari. Talabalarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda dars berish ko'nikmalarining etishmasligi muammosi ko'pgina ta'lim muassasalarida dolzarb masala hisoblanadi. Shu bilan birga, darslarda kompyuter va boshqa AKTdan foydalanish o'quv jarayonini boshqarishni optimallashtirish, talabani vaqtini sezilarli darajada tejagan holda o'quv jarayonining samaradorligi va ob'ektivligini oshirish, talabalarni bilim olishga undash. Muhokamadan kelib chiqadigan xulosa shuki, shaxs kamolotiga erishish uchun texnologiyalar zamonaviy ta'lim tizimini inqilobiy o'zgarishlarga olib kelishi mumkin. Ammo bu texnologiyalarni to'g'ri yo'lga qo'yish, ularning pedagogik asoslarini mustahkamlash va ta'lim tizimiga puxta integratsiya qilish zarur. Kelajakda ushbu yo'nalishda yanada chuqur ilmiy izlanishlar olib borish va ta'lim muassasalarini zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlash orqali yosh avlodning tafakkurini rivojlantirish bo'yicha yanada katta natijalarga erishish mumkin. Axborot texnologiyalar inson ongi imkoniyatlarini kengaytiruvchi kuchli vosita bo'lib, ularning ta'lim sohasida samarali qo'llanilishi kelajak jamiyatining intellektual rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Xulosa qilish mumkinki, shaxs kamolotga erishishini o'ziga xos dunyo qarashi o'rtasidagi ijtimoiy - tarixiy taraqqiyot davrining barcha bosqichlarida munosabatlarning shakillari, nafaqat talabaning bilimi, balki o'z-o'zidan bilimlarni egallash va olingan bilimlarni ehtiyojlarga tatbiq etishdir. Shaxs intellektual faoliyatining sosial-operasional turi shaxsning ijtimoiy intellektual ish ko'nikmalariga ega ekanligini ko'rsatadi va aniqlaydi. Talabalarni zamonaviy texnologik usullar

yordamida intellektual kamolotini oshirish, o'qitishga rahbarlik qiladigan ustozlarimiz endilikda yangi hayotga, yangi o'qishga, yangi munosabatlarga moslashishlari zamon talabi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Murtazoyevna Q.D., & Jamilovna A.Z. Features of emotions in the upbringing of children. ResearchJet Journal of Analysis and Inventions, 2(04), 2021. – P. 60-64.
2. Кодирова, Д. М. (2022). Психологические аспекты формирования этических отношений у дошкольных детей. Science and Education, 3(2), – 1161- 1168.
3. Avlayev O. U., Abdujalilov Sh. A. rolan The of social intelligence in personal maturity. International journal of psychosocial rehabilitation. Scopus. Voles. 24, Chair 06, 2020 ISSN: 1475-7192. Page No. – 428-436 b.
4. Avlayev O. U., Burkhanov, a. a., handbook one d. m., m. a. Norkuzieva intellectual factor affecting the dynamic of the individual .“TEST engineering & management” .Scopus. May-June 2020 ISSN: 0193-4120 page no. – PP. 693-702.
5. Шарипов Ш.С. (2000). Педагогические условия формирования изобретательского творчества студентов.: Автореф. дисс. ... может. пед. наука - Т. 20.
6. Tursunov S., Nazarov I., Hasanov A. Ta'limda axborot texnologiyalari. Darslik. T.: “Adabiyot uchqunlari”, 2019 yil 2-tom.
7. Каримова В.М. “Психология”. Ўқув қўлланма. Toshkent.: А.Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти. 2002. 121-б.
8. Каримова В.М., Суннатова Р.И., Тожибоева Р.Н. Мустақил фикрлаш. “Шарқ” Т: 2000, - 50-б.
9. Иванов И.П., Зуфарова М.Е., “Умумий психология” Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти нашриёти Т: 2009, - 376-б.